Eduskunnan ympäristövaliokunta 26.9.2018
HE 79/2018 vp

YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Hallitussihteeri Mirkka Saarela

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi maankäyttö- ja rakennuslain 57 a §:n kumoamisesta (HE 79/2018 vp)

1. Esityksen sisältö

Esityksessä ehdotetaan kumottavaksi maankäyttö- ja rakennuslain 57 a §, jossa säädetään mahdollisuudesta antaa asemakaavassa määräys rakennuksen liittämisestä kaukolämpöverkkoon ja tilanteista, joissa määräystä ei sovelleta. Muutoksen myötä kaukolämpöverkkoon liittymisestä ei enää voisi määrätä asemakaavassa. Tavoitteena on vähentää sääntelyä sekä edistää kuluttajien mahdollisuuksia valita itselleen sopiva lämmitystapa ja tätä kautta tukea vapaata kilpailua lämmitysmarkkinoilla.

Maankäyttö- ja rakennuslain 57 a § tuli voimaan 1.1.2009, ja sen säätämisen taustalla olivat ympäristönäkökohdat. Pykälän säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen (HE 102/2008) perustelujen mukaan: "Ilmastonmuutoksen hillinnän ja muidenkin ympäristönäkökohtien kannalta on perusteltua, että asemakaavassa voitaisiin nykyistä tehokkaammin ohjata lämmitystapavalintoja. Tällä hetkellä tehokkain ja ympäristöystävällisin lämmitystapavalintojen ohjauskeino on kaukolämpöön liittyminen. Energiamääräysten kiristyessä ja uusien, entistä ympäristöystävällisempien ja energiatehokkaampien lämmitysmuotojen kehittyessä nykyisiä ohjauskeinoja on mahdollisesti arvioitava uudelleen".

Arviolta noin 10-20 kuntaa on käyttänyt asemakaavoissaan määräystä kaukolämpöverkkoon liittymisestä. Näiden kuntien joukossa on kaikenkokoisia kuntia. Kaukolämpöön liittymistä koskevat asemakaavamääräykset kattavat näissä kunnissa vain pienen osan kunnan alueesta.

Pykälän voimaantulon jälkeen rakennusten energiatehokkuutta koskevia säännöksiä on asteittain tiukennettu. Myös uusia entistä ympäristöystävällisempiä ja energiatehokkaampia lämmitysmuotoja on kehittynyt ja muun muassa maalämpöpumppuun perustuva lämmitysmuoto on kasvattanut suosiotaan. Energiatehokkuusvaatimusten tiukennukset sekä muiden energiatehokkaiden lämmitysmuotojen kehitys ja suosion kasvu ovat ohjanneet rakennusten energiatehokkuutta merkittävästi aikaisempaa parempaan tasoon. Muutosten myötä tarve ohjata lämmitystapavalintoja pykälässä tarkoitetulla tavalla on selvästi vähentynyt. On myös huomattava, että yhä useampi rakennus on pykälän 3 momentissa tarkoitettu rakennus, johon asemakaavamääräystä kaukolämpöverkkoon liittymisestä ei sovelleta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että myös mahdollisuus ohjata lämmitystapavalintoja pykälässä tarkoitetulla tavalla on kaventunut. Kun lisäksi otetaan huomioon, että pykälään liittyy myös kilpailuoikeudellisia ulottuvuuksia, ei pykälässä tarkoitettua tapaa ohjata lämmitystapavalintoja voida pitää enää perusteltuna.

2. Esityksen vaikutukset

Maankäyttö- ja rakennuslain 57 a §:n kumoaminen voi pidemmällä aikavälillä joissain kunnissa jonkin verran vähentää kaukolämmön markkinaosuutta ja tehdä kaukolämpöverkon rakentamisen nykyistä riskillisemmäksi, kun riittävää verkkoon liittyjien määrää ei voida varmistaa määräämällä liittymisestä asemakaavassa. On siis mahdollista, että pykälän kumoamisella on negatiivisia taloudellisia vaikutuksia

kaukolämpöyhtiöihin ja että kaukolämpöinvestoinnit muutoksen myötä jonkin verran vähenevät. Näiden vaikutuksen ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä.

On myös huomioitava, että jos jollain alueella kaukolämmön piirissä olevien rakennusten määrä merkittävissä määrin vähenee, kaukolämpöverkon kustannukset katetaan jäljelle jääviltä rakennuksilta kerättävillä maksuilla, jolloin jäljelle jäävien kaukolämpöasiakkaiden maksut saattavat nousta.

Pykälän kumoamisella on myönteistä vaikutusta yritysten väliseen kilpailuun. Pykälän kumoaminen edistää kuluttajien mahdollisuuksia valita itselleen sopiva lämmitystapa ja tätä kautta tukee vapaata kilpailua lämmitysmarkkinoilla.

Pykälän kumoamisella ei katsota olevan olennaisia ympäristövaikutuksia. Lämmitystapavalintoja ei ole enää energiavaatimusten tiukentumisen ja muiden energiatehokkaiden lämmitysmuotojen kehityksen ja suosion kasvun myötä tarpeen ohjata pykälässä tarkoitetulla tavalla.

Pykälän kumoamisen välittömiä vaikutuksia vähentää se, että sen merkitys on viime vuosina muutenkin vähentynyt, koska yhä useampi uusi rakennus on pykälän 3 momentissa tarkoitettu rakennus, johon asemakaavamääräystä kaukolämpöverkkoon liittymisestä ei sovelleta. Pykälässä tarkoitettua asemakaavamääräystä ei ole myöskään käytetty kunnissa kovinkaan paljon.

3. Esityksestä annetut lausunnot

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi maankäyttö- ja rakennuslain 57 a §:n kumoamisesta oli lausuntokierroksella 27.3. – 4.5.2018. Luonnoksesta saatiin 16 lausuntoa.

Suurin osa lausunnonantajista kannattaa pykälän kumoamista. Pykälän kumoamista kannattavat lausunnonantajat muun muassa toteavat, että lämmitystavasta määrääminen asemakaavassa ei enää ole tarpeen, koska energiatehokkuutta ohjataan nykyisin muillakin tavoin ja että pykälän kumoaminen edistää kuluttajien mahdollisuuksia valita paras lämmitystapa ja tukee vapaata kilpailua lämmitysmarkkinoilla.

Lausunnonantajista Suomen Kuntaliitto ry ja Turun kaupunki eivät kannata pykälän kumoamista. Kuntaliitto muun muassa katsoo, ettei nykyinen säännös ole ollut esteenä kuluttajien lämmitystapavalinnoille ja että vaikka säännös ei kokonaisuuden kannalta ole keskeinen, tarjoaa se kuitenkin kunnille yhden mahdollisuuden vaikuttaa kaukolämmön ilmanlaatu- ja ilmastohyötyjen aikaansaamiseen lämpölaitoksen omistajasta riippumatta.